

**Activitățile specifice de educarea limbajului prin care se realizează
obiectivele educației morale - Povestirea
Studiu de specialitate**

Profesor Faur Mihaela – Grădinița cu Program Prelungit „Floare de colț” Brad

Un mijloc instructiv-educativ cu eficiența în grădinițele de copii îl constituie povestirile. Ele contribuie la lărgirea orizontului copiilor, la dezvoltarea tuturor proceselor psihice (a gândirii, a memoriei, a imaginației și a atenției), a limbajului sub toate aspectele sale, la educarea morală și estetică a copiilor.

Poveștile ocupă un loc important în instruirea și educarea preșcolarului. Încă din antichitate, Aristotel le recomandă ca mijloace însemnate și potrivite primei copilării, pentru că ele plac și nu obosec copiii.

Prin varietatea, bogăția și noutatea ideilor pe care le cuprind, dar mai ales prin felul în care scriitorul și apoi povestitorul reușesc să le prezinte, să-l emoționeze și să-l convingă pe ascultător, povestirile contribuie la cunoașterea mai adâncă a vieții, a adevărului și la formarea conștiinței morale, a unor trăsături pozitive de voință și caracter.

Charles Perrault vorbind despre rolul educativ al basmelor pe care le-a creat cu atâta măiestrie, arată că haina plină de vrajă, de mistere și de farmec a basmului îi ajută pe cei mici să-și înșusească treptat noțiunea de bine și de rău.

În procesul ascultării unei povești este antrenată întreaga activitate psihică a copilului. El iese din pasivitate, urmărește cu atenție cele povestite, memorează, compară și analizează materialul prezentat, face unele legături de cauzalitate, stabilește anumite relații între fapte și personaje. Astfel, gândirea copilului este viu stimulată și face posibilă înțelegerea semnificației faptelor eroilor.

Copiilor le sunt accesibile, încă de la trei ani, atât povestirile realiste cât și cele fantastice respectiv poveștile și basmele – firește dacă ele sunt alese la nivelul de înțelegere specific vârstei.

Povestirile realiste, scrise anume pentru copii, satisfac în bună măsură dorința lor de a cunoaște, îi introduc în sfera relațiilor sociale și le influențează sentimentele și comportarea. Povestirile realiste ocupă un loc important în programa grădiniței. Tematica acestor povestiri e variată și au ca temă fie lumea copilăriei, fie lumea adulților (chipul mamei, munca de zi cu zi a oamenilor, etc.).

Aceste povestiri prezintă copiilor, în general, exemple pozitive sau negative de comportare a unor personaje în familie, la grădiniță, la școală, în societate, exemple pe care copiii au posibilitatea să le analizeze, să le „judece” și să adopte o atitudine față de ele. Astfel, în cazul povestirii „Bîrzoii”, pe lângă cunoștințele pe care le-am transmis copiilor, aceștia au putut admira ideea celor doi copii de a îngriji puiul de barză, dragostea lor față de micile viețuitoare, precum și comportamentul lor la grădiniță. Însă povestirea are darul de a evidenția prietenia care se poate stabili între copii, chiar dacă nu vorbesc aceeași limbă, cultivând sentimentul prieteniei și respectului față de orice persoană indiferent de rasă sau origine.

Există însă povestiri care nu conțin exemple negative (personaje respinse), ci doar scot în evidență unele defecte, și atunci ipoteza singulară trebuie să atingă sensibilități nebănuite. De aceea, în valorificarea unor texte, formăm mai întâi deprinderi de muncă, atitudini de prețuire față de activitatea adulților, pregătindu-i pe copii să înțeleagă semnificația gestului uman de a munci ilustrându-l cu conținutul povestirii.

Astfel povestea „Ionică mincinosul” de Al. Mitru , prezintă un personaj al cărui comportament este supus analizei micilor ascultători. Apropiat ca vârstă de ei, personajul este mai lesne de înțeles de către aceștia și mulți dintre ei se pot regăsi în faptele și acțiunile lui Ionică. Educativă, însă, și cu repercursiuni asupra modului de a gândi și a acționa a micilor ascultători, este pedeapsa pe care o primește personajul pentru minciună și lene. Interesantă este reacția pe care o au copiii atunci când află pedeapsa : unii zâmbesc, alții rămân pe gânduri, deci totul depinde de importanța pe care o acordă fiecare obiectului, acelu lucru atât de mult dorit.

Locul principal, în ordinea preferințelor copiilor, revine însă poveștilor și basmelor. Acestea au încântat întotdeauna copilăria tuturor generațiilor.

În mod deosebit, preșcolarii de toate vârstele îndrăgesc poveștile cu animale, gen alegoric. Prin intermediul multor povești cu animale, copiii învață să disprețuiască lăcomia, zgârcenia, răutatea, lașitatea și multe alte trăsături urâte de caracter, întâlnite la personajele negative.

În același timp, ei admiră bunătatea, demnitatea, cinstea, curajul, perseverența personajului principal, pe care-l îndrăgesc și alături de care se bucură și se întristează, pentru a cărui soartă suferă sau sunt satisfăcuți. Astfel, o poveste sau mai multe îi creează universul metaforic și în același timp accesibil formelor de învățare. Aici, binele și răul, frumosul și urâtul, deslușite din prima filă de carte deschisă, izvorăsc o lacrimă de rouă sau un zâmbet de lumină ce însoțesc copilul pe drumul cunoașterii.

Foarte cunoscute și apreciate de copii sunt poveștile lui Ion Creangă. Unele sunt povești fabulă precum: „Punguța cu doi bani”, „Capra cu trei iezi”, „Ursul păcălit de vulpe”, din care se desprind concluzii, învățături cu o morală sănătoasă. De altfel, autorul ilustrează în aceste povești, într-o viziune personală, concepția poporului nostru cu privire la necesitatea pedepsirii abuzului și nedreptății în numele unui ideal de viață superior.

Povestea „Fata babei și fata moșneagului” de Ion Creangă este genul de poveste care face trecerea spre basm. Pornește de la întâmplări reale, de viață, dar adaugă pe parcurs elemente specifice basmului : personaje fantastice, puteri nebănuite de a gândi și acționa puse pe seama unor obiecte, plante, ființe necuvântătoare.

Ascultând această povestire, copiii călătoresc din lumea reală în cea fantastică și înapoi însoțind cele două fete pe drumul destinului lor. Analizând cu atenție, pas cu pas comportamentul acestora, copiii se conving de cele afirmate de autor cu privire la aceste personaje, la începutul poveștii.

Mai mult, le raportează faptele la propria lor persoană și pot face comparații. Analizând cu copiii personajele – în fixarea povestirii – aceștia pot lesne să spună care reprezintă binele și care reprezintă răul, care sunt personajele pozitive sau negative. Cele 4 elemente întâlnite de personaje pe drum (cățeaua, părul, fântâna, cuptorul) au fost catalogate de copii ca fiind „bune” cu fata harnică și „rele „cu fata leneșă, iar Sfânta Dumnică a fost considerată ca fiind „bună” și „dreaptă”. Învățătura pe care o desprindem și o transmitem copiilor este în raport cu conceptul moral „după faptă și răsplată”, întărind convingerea copiilor că cei buni vor avea o viață bună, iar cei răi vor fi pedepsiți.

Sunt și povești despre copii care se petrec într-un cadru mai deosebit, cu granițe între real și imaginar, între basm și o istorie din viața socială, între copii și ființe.

Povestea „Dumbrava minunată” de Mihail Sadoveanu este un astfel de exemplu, lumea fiind văzută prin ochii copilului, iar basmul este o modalitate de evadare din real și în același timp o modalitate de reconstruire a realului. Spunându-le copiilor povestea Lizucăi, putem vedea cum privirile li se încarcă în tristețe pentru destinul trist al fetei, de dragoste și duioșie față de singurul ei prieten, Patrocle, și de vădita curiozitate față de personajele „ Dumbravei minunate”.

Deși cu pondere mai mică în cadrul programei grădiniței – fiind accesibile în special grupelor mari și pregătitoare tocmai datorită faptului că au o întindere mai mare și o acțiune mai complexă, cu multe personaje, solicitând mai multă atenție și mai multă stabilitate în timpul lecției – copiii îndrăgesc în mod deosebit basmele.

Din punct de vedere moral, „povestirea de întindere” reprezintă o prețioasă cale de influențare a conștiinței copiilor. Eroii și situațiile din basme devin adevărate modele pentru copii. Ei compară atitudinea diferiților eroi și raportează propria atitudine la modelele oferite de basme. Astfel, noțiuni morale având un caracter abstract devin accesibile gândirii copiilor prin forța exemplelor oferite de eroii și personajele ori de situațiile redată prin povestire.

Basmele sunt ascultate cu interes de către copii, atât acasă cât și la grădiniță. Ele sunt transmise oral din vremuri imemorabile și poartă cu ele copilul pe coordonatele fantasticului și înțelepciunii populare.

Forța de atragere și convingere a basmului asupra copilului provine tocmai din aceea ce îl caracterizează totdeauna. „El recurge la virtuțile imaginarului, pentru a-l face așa cum am văzut, pe copil să se descentreze, să se identifice cu altul, să se vadă pe sine însuși în lumina unui model”. (Bianca Bratu)

Basmele nu pot fi supuse unei clasificări fixe de accesibilitate pe grupe de vârstă. Prezența unui basm la grupa mică nu înseamnă excluderea lui în anii următori, ci reluarea lui în faze succesive. Cu fiecare ascultare, urmată de o specifică „re-spunere” interioară se resedimentează un text care parțial rămâne obscur copilului, nu numai ca material verbal ci și ca plan referențial.

Copilul preșcolar „acceptă” temporar zonele de umbră ale basmului, dar pune nenumărate întrebări pentru a și le lumina.

Programa stabilește texte literare cu o deosebită valoare artistică, reprezentative pentru creația literară din țara noastră și din literatura universală, lăsând totodată libertatea și posibilitatea educatoarei de a corija și completa fondul literar cu alte texte care corespund din punct de vedere etic și estetic.

Pentru a transforma povestea (basmul) într-o cale eficientă de formare a conduitei morale, am reflectat asupra unor variate modalități de stabilire a unui contact viu între povestitor și ascultători și am căutat să îndeplinesc unele cerințe și anume:

- am planificat judicios poveștile, pornind de la cele cu o structură simplă, pentru ca treptat complexitatea lor să sporească, ajungându-se la basme lungi cu acțiuni și personaje multe. Planificând poveștile m-am asigurat că la data respectivă copiii să aibă formate reprezentările la care va face apel povestea și suficiente cunoștințe care să le permită perceperea și însușirea ei conștientă;

- expunerea să fie cât mai plastică, mai expresivă și mai precisă pentru a ajunge la sufletul copilului și a declanșa stări afective (voce, ton, ritmul vorbirii, pauze și accente);

- să folosesc elemente extralingvistice (mimica și gesturile);

- să asigur pregătirea verbală a copiilor pentru activitatea de povestire.

Pentru a-mi putea da seama de felul cum au receptat și înțeles mesajul transmis, am inițiat unele acțiuni ca:

- să provoc copiii prin întrebări ca să exprime conținutul poveștii ascultate;

- să prezint tablouri care ilustrează momentele principale ale povestirii pentru a ușura expunerea lor verbală;

- să ascult părerile spontane ale copiilor privitoare la ce-au înțeles, ce le-a plăcut mai mult, de cine le-a plăcut și de ce;

- să încerc să desprind, cu ajutorul copiilor, mesajul de ordin moral pe care-l transmite povestea.

Povestea educatoarei trebuie să dovedească o serie de calități la care se ajunge numai atunci când educatoarea înțelege necesitatea de a-și perfecționa continuu tehnica povestirii, când folosește cele mai adecvate metode și procedee pentru a capta atenția și stârni interesul copiilor pentru conținutul povestirii. Voi prezenta în continuare câteva strategii care să ilustreze modul în care am procedat pentru realizarea acestui deziderat.

În cadrul povestirii „Căsuța din oală” am folosit siluete, înfățișând personajele povestirii (broscuța, vrăbiuța, arici). De asemenea a fost confecționată o oală și o ușă care era închisă și deschisă odată cu pătrunderea oaspeților. Concomitent cu derularea firului poveștii am manevrat siluetele, iar în expunere am folosit o intonație expresivă și am explicat cuvintele și expresiile necunoscute folosind procedeul sinonimiei sau cel al definirii termenilor, totul fiind făcut cu scopul ca mesajul povestirii să ajungă clar la sufletul micuțului ascultător.

Eficiența acestor procedee a fost reliefată atunci când s-a fixat conținutul poveștii și copiii au dovedit că au reținut personajele, faptele și acțiunile lor (bune sau rele) și au găsit varianta pozitivă a comportamentului personajelor.

Pentru a da un plus de atractivitate poveștii „Scufița Roșie” de C. Perrault, am intercalat în text trei cântece potrivite momentului, care bine placate și accesibile au sporit caracterul emoțional, pregătind copiii pentru următorul moment al povestirii.

Menționez că nu am intervenit în text, nu am modificat sau adaptat textul, ci doar am placat cele trei cântece după următoarele momente ale acțiunii: plecarea lupului spre casa bunicii după întâlnirea cu Scufița Roșie; plecarea Scufiței Roșii spre casa bunicii după ce a cules flori din pădure; venirea vânătorului la casa bunicii.

Folosirea mai multor procedee în activitate, îmbinarea lor armonioasă, duce la participarea activă și afectivă a copiilor la activitate.

Planșele sunt accesorii folosite cu succes în scopul fixării momentelor principale ale unei povești, precum și pentru înțelegerea cuvintelor și a expresiilor noi.

Am ales materialul didactic în funcție de obiectivele urmărite, am diversificat modalitățile de folosire a acestuia și l-am folosit în diferite momente. În urma rezultatelor obținute, consider că cea mai potrivită modalitate este aceea a folosirii planșelor în finalul activității, respectiv în fixarea poveștii. Folosirea lor pe parcursul expunerii poveștii, o fragmentează, nu dă posibilitatea copiilor să urmărească cu atenție firul poveștii, îi împiedică să se transpună în atmosfera acesteia și să-i recepționeze mesajul.

Pentru valorificarea eficienței povestirilor sub aspectul coerenței și înlănțuirii logice a conținutului, al indentificării personajelor și valorificării educative a conținutului acestora, am efectuat un experiment la grupa pregătitoare, formată din 20 de copii.

În desfășurarea experimentului am selecționat 4 povestiri.

S-au avut în vedere două criterii:

1. povești cu animale: „Cei trei purceluși”, „Iedul cu trei capre” de O.P. Iași;
2. povești cu personaje „Nuielușa de alun”-C.Gruia, „Fluierul fermecat”- de Victor Eftimiu

În cadrul acestor povestiri copiii aveau de realizat câteva sarcini :

- a) să rețină care sunt personajele povestirilor.
- b) să reproducă ce au învățat din aceste povestiri.

S-a lucrat individual și la fiecare povestire indicată în experiment, fiecare copil a răspuns la următoarele întrebări :

Care sunt personajele povestirii ?

Ce ați învățat din aceste povestiri ?

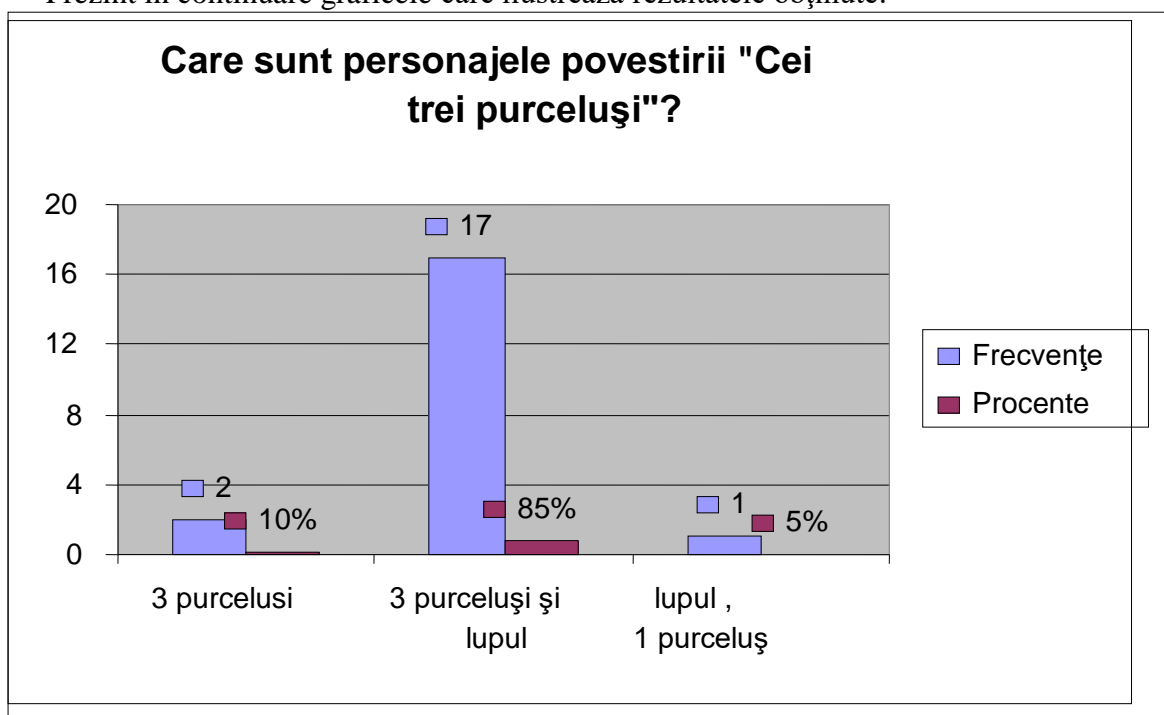
S-a înregistrat răspunsul fiecărui copil. În urma experimentului am constatat următoarele: la prima întrebare (Care sunt personajele poveștii?) s-a desprins următoarea situație : la poveștile cu animale 85% din copii au enumerat toate personajele poveștilor, 2% au enumerat doar pe cei 3 purceluși, iar 1% au menționat doar lupul și 1 purceluș.

La poveștile cu personaje, majoritatea copiilor au indicat numai personajele principale, deoarece acestea apar în povestire timp mai îndelungat, pe când celelalte personaje apar sporadic.

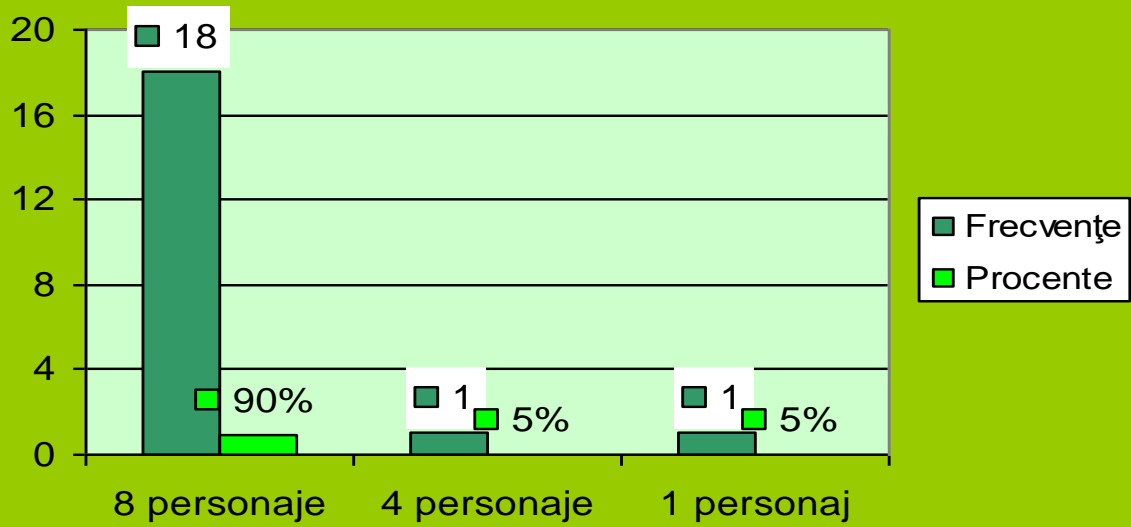
În această cercetare am căutat să stabilesc în ce măsură copiii pot să desprindă personajele dintr-o povestire, fără să redea conținutul ei.

La a doua întrebare (Ce ați învățat din aceste povești ?), copiii au răspuns printr-o propoziție dezvoltată sau frază, răspunsurile fiind logice și evidențiind învățămintele care se desprind (Ex. „Noi am învățat că trebuie să ne iubim frații, să-i ajutăm și să fim curajoși”, iar la povestea „Fluierul fermecat”. Învățămintele desprinse au fost multe: „Am învățat că nu trebuie să iei ceva ce nu este al tău”, Am învățat că dacă ești harnic și bun, vei fi răsplătit”, etc).

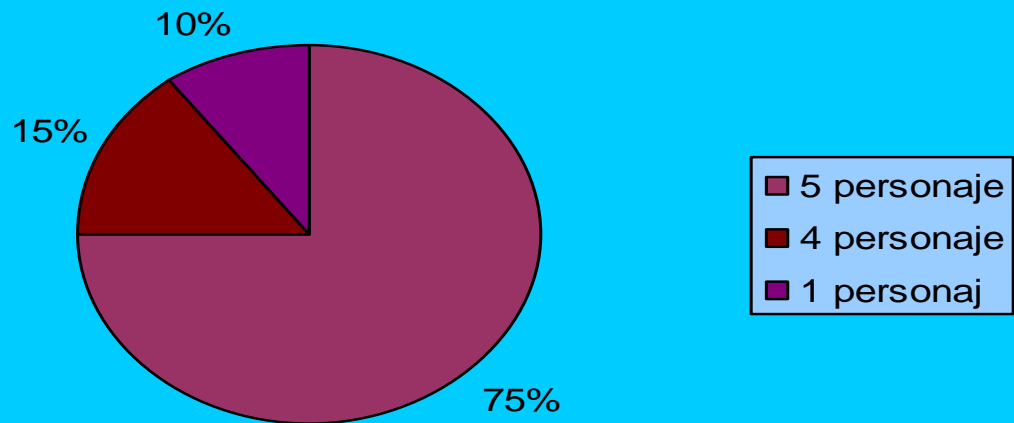
Prezint în continuare graficele care ilustrează rezultatele obținute:

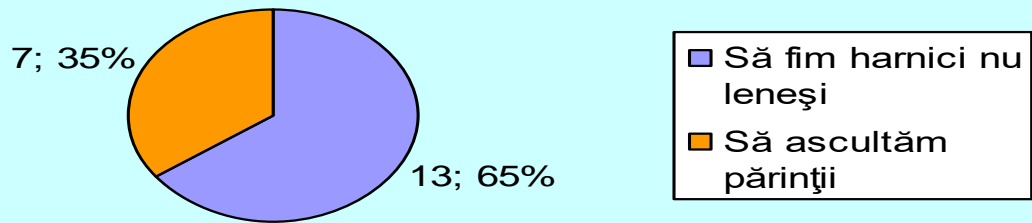
Care sunt personajele povestirii "Iedul cu trei capre"?

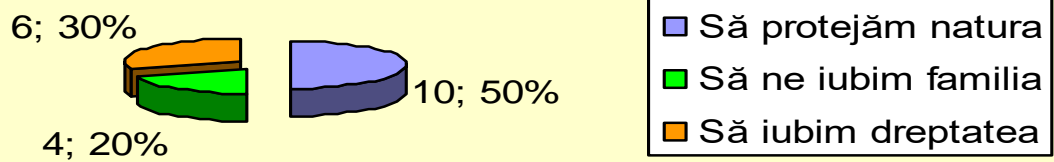
Care sunt personajele povestirii "Fluierul fermecat"?

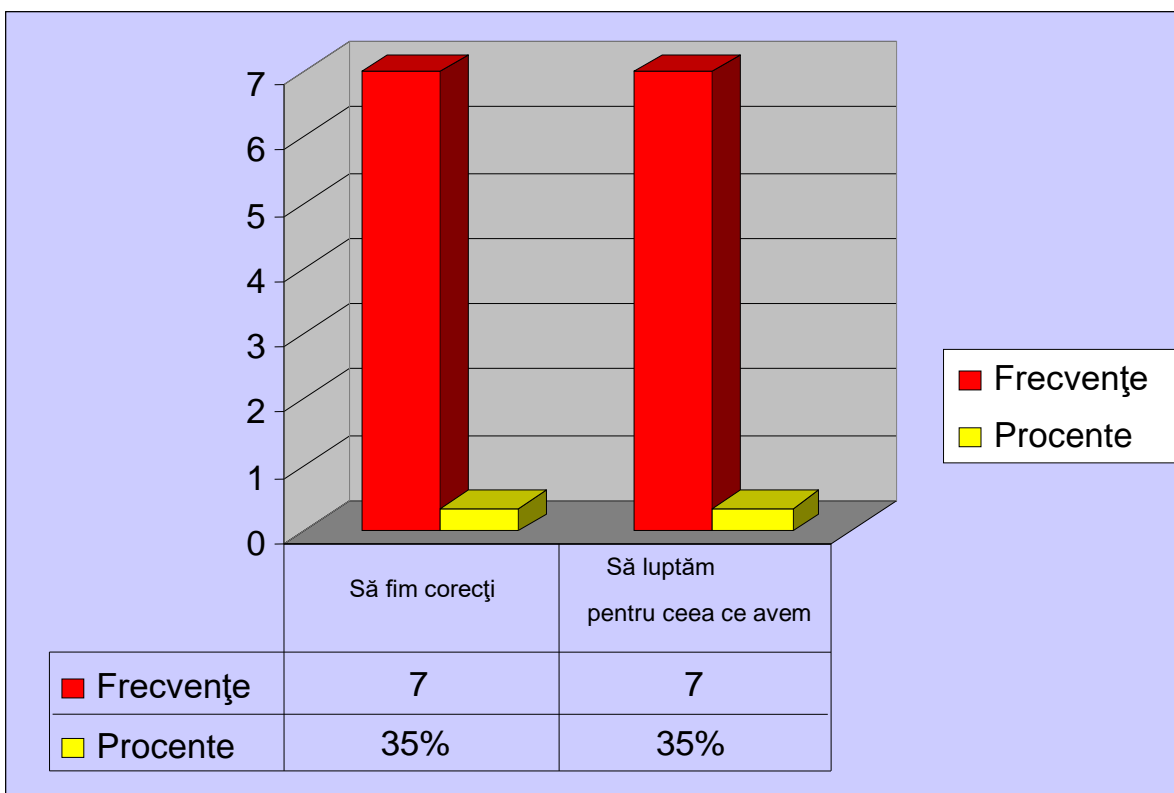

Ce ați învățat din povestea "Iedul cu trei capre"?

Ce ați învățat din povestea "Nuielușa de alun"?

În concluzie, experimentul desfășurat ne-a ajutat să verificăm posibilitatea copiilor de a desprinde personajele dintr-o povestire, fără a povesti conținutul acesteia și ne-a determinat să avem în vedere o exigență sporită față de desprinderea valorii educative a conținutului povestirii aceasta contribuind la educarea copiilor, la formarea bunelor deprinderi de comportare civilizată.

Dat fiind faptul ca educarea copiilor în spiritul dragostei față de țară în care s-au născut și a istoriei acestei țări, ține de educația morală, nu trebuie uitate sau excluse poveștile și povestirile care tratează acest subiect.

Copiii, însușindu-și cunoștințele despre trecutul istoric al poporului nostru prin operele literare cu conținut istoric, se întâlnesc cu eroi care în împrejurări grele au știut să dea dovadă de cinste, sinceritate, optimism, încredere în forțele proprii, constituind pentru copii modele demne de urmat („Stejarul din Borzești”, de E. Camilar). Nenumărate exemple de oameni simpli, cinstiți, optimiști, modești și demni, cuprinde literatura noastră. Ea ne înfățișează în toată măreția – omul de azi - printr-o bogată galerie de tipuri complexe de oameni înzestrați cu cele mai alese trăsături, oameni care te îndeamnă să fi harnic ca ei, cinstit, sincer, curajos.

Operele literare cu ajutorul cărora educatoarea educă dragostea față de țară, de limbă și de popor, de tot ce-i românesc, se împletesc cu dragostea pentru om, literatura pentru copii fiind un mijloc deosebit în munca de educare morală pe care o facem.

Creații ca :”Moș Ion Roată și Unirea”, ”Amintiri din copilărie”, de I. Creangă, conțin exemple minunate de cinste, curaj, dragoste pentru om și faptele lui și completează scopul ce ni l-am propus.

Concluzionând asupra povestirilor putem spune că prezentând copiilor eroi dârzi și neînfricați, lângă care nu trebuie să-ți fie teamă de nimic, se educă puritatea sufletească, încrederea

în sine, generozitatea, sociabilitatea, calități pe fondul cărora va avea loc cultivarea trăsăturilor de caracter.

Prin asimilarea eroilor din povești, copiii își asimilează o lume nouă, alta decât cea cunoscută prin experiența personală.

Ascultând povești, copilul începe să gândească, să adopte o atitudine personală, critică, față de situațiile din povestire. Încetul cu încetul, atitudinea personală va fi subordonată întâi cerințelor anumitor norme etice, desprinse din morala întâmplărilor din poveste și apoi acestea, la rândul lor, vor fi subordonate normelor de conduită socială.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bratu, Bianca, (1977) - „Preșcolarul și literatura”, E.D.P., București.
2. Cucoș, Constantin, (2006) - „Pedagogie“, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura POLIROM, București.
3. Damșa, Ioan; Toma-Damșa, Maria; Ivănuș, Zoe Viorica, (1996) - „Dezvoltarea vorbirii în grădinița de copii și în clasele I și a II-a“, E.D.P., București,
4. Drăgan, Ion, Nicola, Ioan, (1995) – „Cercetarea psihopedagogică“, Editura TIPOMUR, Târgu Mureș.
5. Radu, Ion T., Ezechil, Liliana, (2002) - „Pedagogie-fundamente teoretice”, Editura V&I INTEGRAL , București.
6. Ministerul Educației și Cercetării, (2005) - „Programa activităților instructiv-educative în grădinița de copii”, Editura V&I INTEGRAL, București.
7. Pătrăuță, Teodor, (2010)- „Metodologia cercetării educației”, Editura Promun, Arad.
8. Radu, Ion T., Ezechil, Liliana, (2002) - „Pedagogie-fundamente teoretice”, Editura V&I INTEGRAL , București.